

सोयाबीन (Soyabean)

लागवडीचे तंत्रज्ञान :

1. जमिनीची मशागत-

पूर्वीचे पीक काढल्यानंतर जमिनीची एक खोल नांगरणी करून कुळवाच्या उभ्या आडव्या दोन • तीन पाळ्या देवून जमीन भुसभुशीत करावी. पेरणीपूर्वी जमिनीत प्रतिहेक्टरी १० किलो फोरेट चांगले मिसळावे.

2. शिफारीत वाण :

एम. ए. यू. एस 162

जे. एस 93-05

जे. एस 95-60

एम. ए. यू. एस 71 (समृद्धी)

एम. ए. यू. एस 158 (भट)

3. बिजप्रक्रिया :

बीजप्रक्रिया करण्यासाठी प्रति किलो बियाण्यास ३.० ग्रॅम बाविस्टीन किंवा ५० ग्रॅम ट्रायकोडर्मा चोळावे. नंतर २५ ग्रॅम रायझोबियम व २५ ग्रॅम पी. एस. बी. ही जीवणूखते वियोणास लावावीत.

4. पेरणीची वेळ

मान्सूनचा ७५-१०० मिमी पाऊस झाल्यानंतर वापसा येताच १५ जून ते १५ जुलै दरम्यान पेरणी करावी. यापेक्षा उशीर झाल्यास उत्पादनात लक्षणीय घट येण्याची शक्यता असते

5. पेरणीचे अंतर

पेरणी रुंद सरी वरंबा पध्दतीने केली तर अतिरिक्त पाण्याचा निचरा व्यवस्थित होतो आणि पाणी कमी असल्यास जमिनीत ओलावा टिकवून ठेवण्यास मदत होते. पेरणीसाठी प्रतिहेक्टरी ७५ किलो बियाणे वापरून हेक्टरी झाडांची संख्या ४.४ ते ४.५ लाखांपर्यंत ठेवावी. पेरणी करताना दोन ओळीमधील अंतर ४५ सेंमी व दोन झाडांमधील अंतर ५ सेमी ठेवावे. बी पेरताना ३.५ सेमी पेक्षा जास्त खोल पडणार नाही याची काळजी घ्यावी. अन्यथा उगवण कमी होवून रोपांची संख्या कमी होते.

6. पाणी व्यवस्थापन

पावसाचा ताण पडला असेल तर ५० ग्रॅम १९:१९:१९ प्रति १० लीटर पाण्यात मिसळून पिकावर फवारणी करावी. त्यानंतर १० दिवसांनी ५० ग्रॅम १३:०:४५ प्रति १० लीटर पाण्यातून फवारावे सोयाबीन पिकाची फुलोऱ्याची व शेंगा भरण्याची अवस्था या पाण्याच्या ताणास संवेदनशील अवस्था आहेत या कालावधीत पावसाची २० ते २५ दिवसांची उघडीप झाल्यास पिकास पाणी देणे आवश्यक आहे. ओलीताची सोय उपलब्ध असल्यास पीक फुलोऱ्यावर (४० ते ४५ दिवसांनी) असताना व दाणे भरत (६० ते ७० दिवसांनी) असताना पाणी दिल्यास उत्पादनात भर पडते.

7. तण नियंत्रण

पीक १५ ते २० दिवसांचे असताना आणि ३५ ४० दिवसांचे असताना दोन कोळपण्या करून शेत तण विरहीत ठेवावे. फुलोरा लागल्यानंतर अंतर मशागतीसाठी तणनाशकाचा शक्यतो वापर करू नये.

8. खत व्यवस्थापन

शेवटच्या वखराच्या पाळीच्या पूर्वी २० गाड्या शेणखत जमिनीत पसरून द्यावे. पेरणीच्या वेळी प्रति हेक्टरी ३० किलो नत्र, ६० किलो स्फुरद व ३० किलो पालाश जमिनीत पेरून द्यावे. तसेच गंधक हे सुक्ष्म मूलद्रव्य २५ किलो प्रति हेक्टरी या प्रमाणात जमिनीस द्यावे.

9. पिकावरील रोग व कीड व्यवस्थापन

कीड व्यवस्थापन-

1. पाने गुंडाळणारी अळी, पाने खाणारी अळी उंट अळी, केसाळ अळी - मोनक्रोटोफॉस ३६ ईसी १५ मिली/ १० लि. पाणी
2. चक्री भुंगा व खोड माशी - ट्रायझोफॉस ४० ईसी किंवा डायमिथोएट ३० ईसी किंवा विनॉलफॉस २५ ईसी १० मिली/ १० लि. पाणी

रोग व्यवस्थापन-

3. शेंगावरील करपा - बावीस्टीन १० मिली/ १० लि. पाणी
4. तांबेरा - डायथेन ए ४५ किंवा टिल्ट १० मिली/ १० लि. पाणी

10. काढणी

सोयाबीनची काढणी योग्य वेळी करणे फार महत्वाचे आहे. कारण लवकर काढणी केल्यास अपक्व दाण्याचे प्रमाण जास्त असते. उशिरा काढणी केल्यास शेंगा फुटून उत्पन्नामध्ये घट येते. ही घट थांबविण्याकरीता वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषी विद्यापीठाने २०१२ मध्ये सोयाबीनचे एम.ए.यु.एस. १६२ हे वाण विकसित केले आहे. या वाणाचे वैशिष्ट्य म्हणजे शेंगा पंधरा दिवसांपर्यंत फुटत नाहीत आणि शेंगा जमिनीलगत लागत नसल्यामुळे मेकॅनिकल हार्वेस्टरने काढणी करणे सोपे होते.